

Professor Vanessa Andreotti loeng „Mitmekultuurilise hariduse võtmeküsimused“

Tere jälle! Täna loengu teemaks on mitmekultuurilise hariduse peamised aruteluküsimused. Me alustame kolmest erinevast seisukohast, mille seast inimesed tavaliselt ühe valivad, kui räägime vajadusest leida erinevaid viise, kuidas üksteisega suhelda ja seotud olla.

- Esimene põhjendus on: meil on teiste kultuuridega äri ajada ja seetõttu on meil vaja rahvusvahelist suhtlemist või oskusi, kuidas teisi kultuure mõista. Nii et meil on vaja mõista nende kombeid, sest meil on vaja ligipääsu enamatele turgudele. See on üks perspektiiv.
- Teine seisukoht on: inimeste rumalus põhjustab seda, et me üksteisega väga hästi läbi ei saa. Kui igaüks meist oleks nõus, et me peaksime üksteist austama ja teiste kultuuride kohta õppima, siis oleks kõik korras. Nii et see on teine vaatenurk, mis põhineb rohkem humanistlikul vaatel sellele, miks me peaksime läbi saama või miks meil peaks olema erinevaid suhteid.
- Kolmas vaatenurk on: probleem ei seisne üksikisiku teadmistes, vaid süsteemses diskrimineerimises ning see on seotud ajaloolise ja sotsiaalse domineerimisega. Selle vaatenurga kohaselt peame me muutma seda, **kuidas** me teame, mitte seda, **mida** me teame. See vaatenurk ütleb, et kui me saame teiste inimeste kohta rohkem teada, siis see ei muuda seda, kuidas me neisse suhtume. Põhjalikumad teadmised võivad tegelikult teatud inimestesse halvasti suhtumise probleemi süvendada.

Nii et täna üritame töötada veidi selle viimase mõttega, et probleem on süsteemne ja uurime, kasutades ühte mudelit, kuidas me saaksime seda mudelit õpetajahariduses või õpetamisel kasutada ning mis mõjud oleks tööle klassis, kui me hakkaksime sellest viimasest mõttest teistmoodi mõtlema.

Niisiis alustame mõttest, et need mustrid, kuidas me üksteisest mõtleme – eriti inimestest teistes maailmajagudes ja eriti inimestest, kes on vaesed või kes on kuidagi erinevad – et need pärinevad meie kogukondadest ja meie ajaloost. Nii et sellel, kuidas me üksteisesse suhtume, on ajaloolised juured. Et seda näidata, palun ma teil ühte asja koos minuga teha. Ma palun teil ette kujutada maisitõlvikute põldu. Koorige maisitõlvikud ära ning asetage need kõik enda ette. Kas te näete oma maisitõlvikuid? Järgmisena palun teil võrrelda oma maisitõlvikuid maisitõlvikutega sellel pildil.

Mil iganes ma seda harjutust teen, näeb enamik inimesi vaimusilmas kollaseid maisitõlvikuid. Ja sellel on oma põhjus, sest kollased tõlvikud on need, millega me kokku puutume. Aga ma tahaksin seda kasutada kui metafoori sellest, kuidas kollane maisitõlvik on vallutanud meie kujutlusvõime ja takistab meil nägemast teistsuguseid maisitõlvikuid – neid, mida me veel ei tunne.

Need maisitõlvikud pildil on Ladina-Ameerikast. Maisitõlvikuid on üle 200 erineva sordi ja neid on paljudes erinevates värvitoonides. Aga kuna me ei ole neid näinud, usume, et kõik maisitõlvikud on kollased. Kui me võtame seda kui metafoori, et ühte nägemisviisi üldistatakse kui pilti, millega kõik peaksid nõustuma või nägemisviisi, mida kõik peaksid kasutama, siis näete, et tegelikult on palju teistsuguseid lähenemisi, kuidas asju teha, mida me ettegi ei kujuta ja mida me seetõttu isegi ei kaalu. Nii et ma arendan seda metafoori pisut edasi ja kujutleme, et me ise oleme kollased maisitõlvikud, sest me oleme sotsiaalselt kasvatatud ja haritud nägema asju sarnaselt. Järgmisel slaidil on kaks kollast maisitõlvikut ja need tõlvikud hakkavad just õppima teistsuguste tõlvikute olemasolu kohta ja nad reageerivad sellele väga erinevalt.

Tõlvik B ütleb: „Ma olen alati olnud avatud kõikide erinevate maisitõlvikute suhtes! Ma olen hea kollane maisitõlvik!

Mulle meeldib väga roosa maisitõlvik! Ta tekitab mulle hea enesetunde.

Aga mulle ei meeldi lilla maisitõlvik, ta paneb mind ennast ebamugavalt tundma ja see, mida ta ütleb, ei kehti minu elu kohta.

Ma soovin, et ma ei peaks lillat maisitõlvikut vaatama. Palun viige ta ära.

Mind paneb muretsema, et lillal maisitõlvikul lastakse mind niiviisi häirida. Kas te ei saaks teda lihtsalt tema oma maale tagasi saata või sundida teda vait olema? Ma ei taha kuulata, ma juba tean, mida ta räägib ja mulle ei meeldi see.“

Teine maisitõlvik ütleb midagi veidi teistsugust. Ta ütleb: „Ma polnud taibanud, et erinevaid maisitõlvikuid on nii palju!

See lilla maisitõlvik tekitab mulle tugeva reaktsiooni.

Mida see reaktsioon ütleb selle kohta, kust ma tulen või kus ma olen?

Kuidas ma saaksin lillat maisitõlvikut teistmoodi kuulata? Kust lilla maisitõlvik tuleb?

Mida ma saaksin lillalt maisitõlvikult õppida, isegi kui ma temaga ei nõustu?

Mida see muudab, kui ma kuulan iseennast JA neid lillasid maisitõlvikuid, keda ma oma teel võin kohata?“

Nii et siin näete, et kaks vastust on erinevad ja ma tahaksin rõhutada, et see erinevus on ülioluline meie õpilaste jaoks klassis. Sest esimene maisitõlvik, tõlvik B, reageerib väga tõrjuvalt erinevatele maisitõlvikutele. Ta tahab valida, milliste tõlvikutega ta nõus on ja lükkab tagasi need maisitõlvikud, kellega ta nõus ei ole. Samas on maisitõlvik A, see, kes hiljem rääkis, nõus kõndima kõrvuti teistsuguste maisitõlvikutega. Ta ei pea ise selleks teiseks muutuma, aga ta on avatud sellele, et oma teel kuulata ja asju läbi rääkida. Tal ei ole väga tugevat ja kaljukindlat seisukohta, ta on suuteline oma seisukohti muutma, kui ta arutleb teistega, kes mõtlevad erinevalt.

On palju erinevaid mudeleid või teooriaid, mis selgitavad nende kahe vastuse erinevusi. Mina töötan täna Bexteri Magolda teooriat kasutades, mis on järgmisel slaidil. Bexteri Magolda mõtles välja mudeli, mis selgitab erinevusi kahe vaatenurga vahel selle kaudu, kuidas mõistetakse terminit „teadmised“. Tema ütleb, et see, kuidas inimesed defineerivad teadmisi, mõjutab seda, kuidas nad reageerivad erinevustele, kui nad kohtavad teisi, kes on neist erinevad. Ta ütleb, et teadmiste mõistmisel on 4 erinevat arengustaadiumi. Mulle ei meeldi see mõte erinevatest staadiumitest, ma ei arva, et see mõte, et üks staadium läheb teiseks üle, on tegelikult tõsi. Ma usun pigem, et me kasutame erinevaid definitsioone vastavalt olukorrale ja me lülitume ühelt mõistelt teisele ümber, ehk et ma ei arva, et see järjestus on lineaarne 1st 4ni nagu Magolda välja pakub. Selles mõttes on see mudel piiratud, aga see on ka väga kasulik mudel, sest see väljendab väga arusaadaval moel, millised need erinevused on. Nii et mina esitan seda mudelit mitte kui erinevate arengustaadiumite järjestust, kus iga uus on eelmisest parem, vaid kui mudelit paikadest, kus me eri ajahetkedel asume.

Tema sõnul on 1. staadium või esimene paik dualistlik ehk absoluutse teadmise positsioon. Kui me oleme esimeses staadiumis (sest ma arvan, et mõnikord me oleme seal, eriti kui meile esitatakse mingi väljakutse, sest see on turvaline seisukoht, mida võtta), siis võtame seisukoha, et teadmised ja vastused võivad olla vaid õiged või valed. Ja õppimine on ekspertide teadmiste omandamine. Õpetamise kontekstis ütleksid mu õpilased näiteks, et „Mulle meeldib, kui mulle öeldakse täpselt ette, mida ma tegema pean. Ütle vaid, mida ma pean tegema ja ma olen õnnelik.“

2. staadiumit nimetab Magolda üleminekuliseks. Selles staadiumis esineb kahtlusi selles osas, kui kindlad saavad teadmised olla. Selles staadiumis ollakse osaliselt kindlad ja osaliselt ebakindlad ja selles esineb ka absoluutset teadmist. Inimesed on selles staadiumis segaduses ja nad ei tea, mida teha, aga nad saavad aru, et on olemas probleem, dilemma ja nad tunnevad, et on võimetud selles osas midagi tegema.

3. staadiumit nimetab Magolda sõltumatuks ja see on staadium, kus teadmisi peetakse ebakindlateks ja suhtelisteks. Kõik teadmised on ebakindlad, kõik teadmised on suhtelised. On mitmeid „õigeid vastuseid“, palju võimalikke teadmisi. Mu õpilased ütleks näiteks, et inimestel on õigus oma vaadetele ja õigus asju omamoodi teha. Teisi inimesi ei ole võimalik muuta või neid kritiseerida, sest inimesel on õigus oma vaatenurgale.

4. staadium on Magolda järgi kontekstuaalne staadium. Teadmised on konstrueeritud, ajutised ja kontekstipõhised. Ma püüan suhestuda erinevate ideedega, mis minu omasid kahtluse alla seavad. Minu mõtlemine muutub seeläbi ja ma hakkam nägema asju, mida ma varem ei näinud.

Nii et te näete, et 1. staadium oleks ilmselt rohkem maisitõlvik B oma; see oli maisitõlvik, kes tahtis erinevustega kokku puutumisel asju kontrollida, eriti seda, mis on tema jaoks hea, mis on halb ning mis ta identiteet on. 4. staadium seondub rohkem maisitõlvik A-ga.

Mis vahet sel klassiruumis on, kui meie ees on erinevad õpilased? Minu arvates on erinevus siin väga oluline. Ma toon teile ühe näite. Kujutlege olukorda, kus õpetaja märkab, et üks poiss teeb kõneldes pidevalt grammatikavigu. Kui ta kohtub poisi isa, avastab ta, et isa teeb ka neidsamu vigu. Kui me püüame seda olukorda kõigi Magolda staadiumite järgi analüüsida, siis oleks reaktsioon sellele olukorrale väga erinev. 1. staadiumis ütleks õpetaja, et „On olemas vaid ühed õiged grammatikareeglid, ma pean parandama nii poisi kui isa keelekasutust.“ Ma vaatan seda teist inimest kui rumalat inimest, kes on harimatu, sest ta räägib harimatult. Terve pere on rumal, võib-olla ka nende kultuur on rumal ja siis me hakkame üldistama ja pidama end sellest perekonnast paremaks ning nägema end positsioonis, kus me saame aidata ja toetada (heasoovlikult), aga ka õpetada ja kontrollida (mitte nii heasoovlikult). 1. staadiumis võtaks me seega tõenäoliselt väga patroneeriva hoiaku selle poisi ja pere suhtes.

2. staadiumis vaataks me olukorda veidi teisiti. Me mõtleks alustuseks, et hea küll, nad räägivad pisut teistmoodi ja igas kodus räägitakse keeli pisut erinevalt. Probleem on selles, et nad toovad selle erisuse klassiruumi ja õpetaja ei taha, et see juhtuks. Nii et õpetaja ei teaks, mida teha, sest ta ei tahaks isa parandada, aga ta tahaks samas, et poiss räägiks koolis korrektselt. Ilmselt küsiks ta kelleltki abi, näiteks direktorilt või mentorilt, aga ta toetuks siiski välisele eksperdiabile.

3. staadiumis oleks õpetajal väga erinev arusaam sellest, mis siin toimub. Ta ütleks, et keelereeglid ja grammatika on reeglid, mille üks grupp inimesi on ühiskonnas paika pannud ja need inimesed, kes on

reeglid defineerinud, on püüdnud grammatikaerinevusi välistada. Ta vaataks isa ja poega ja mõtleks, et nende keelelised erinevused on säilitamist väärt. Ta ei tahaks isa ja poega parandada ja ta ei tahaks, et õpilased mõtleksid, et keelt saab vaid ühtmoodi kõnelda. Ta tahaks, et õpilased teaks, et ühte keelt saab rääkida mitut moodi ja et erinevused on keelte loomulik osa. Ta tahaks, et poiss õpiks selgeks ka standardkeele, aga ta rõhutaks rohkem seda, et on vaja jätta ruumi erinevustele.

4. ehk kontekstuaalses staadiumis tahaks õpetaja samuti, et laps ja vanem tunneks end koolis oma keelt kasutades mugavalt. Aga ta mõistaks ka kahte asja, millest ta 3. staadiumis ei pruugiks nii väga huvituda. Esiteks on ühiskonnas rohkem inimesi, kes mõtlevad vastavalt 1. staadiumile ja kes tahaks, et poiss räägiks nendega ühtmoodi keelt. Ta pingutaks rohkem selle nimel, et poiss suudaks rääkida mõlemat moodi, nii nagu kodus ja nii nagu ühiskond temalt ootab, aga ilma et ta ütleks, et isa räägib valesti. Ja seda on väga raske saavutada. Teine asi, mida see õpetaja mõistaks, oleks see, et kui ta lihtsalt laseb poisil õppida ära standardkeele ilma selgitamata erinevusi nende kahe keele vahel, siis võiks poiss sama kooli teistes tundides või muudes olukordades pörkuda esimese staadiumi vaatele ja ikkagi hätta sattuda. On väga oluline, et poiss saaks vahest aru, aga samas et ka kool ise saaks sellest aru, et ühiskonnas ja peredes on rohkem keeli. See õpetaja võtaks koolis liidrirolli, et muuta kogu kool selliseks, et nad võtaks selliseid perekondi soojalt vastu ja mõistaksid, et kui need pered on teretunud ja tunnevad ennast teretunult, siis on koolil suurem võimalus anda poisile ellu kaasa mõlemad keeled: kodune keel ja ühiskonnas levinud kirjakeel, mida ta võib oma äranägemise järgi kasutada, et olla näiteks sotsiaalselt liikuv.

Ma püüdsin näidata, et see, millist staadiumi me probleeme lahendades kasutame, on tegelikult oluline. Aga tahaksin siinkohal rõhutada, et enamus asju, mis meie ümber meie ühiskonnas on, on ajaloolistel põhjustel 1. staadiumis, nii et ei ole võimalik olla kogu aeg 4. staadiumis, sest me oleme hariduse ja kasvatuses poolest 1. staadiumis. Me kõik pöördume 1. staadiumi juurde pidevalt tagasi, aga huvitav mõte on siinkohal see, et kui te seda mudelit mõistate, siis te võite end tabada 1. staadiumis olemiselt ja püüda asju muuta ja suhetele teistsuguseid vaatenurki anda. Me pöördume 1. staadiumi juurde tagasi eriti siis, kui me ei tunne end väga hästi või oleme ebakindlad. See juhtub erinevatel aegadel eri olukordades. Aga kui me suudame ära tunda, et meie enda reageering on üks võimalikest, kui end sellelt tabame, siis on meil valida ka muude võimaluste vahel. Seetõttu arvan ma, et Magolda mudel on nii oluline ja huvitav, kui me tahame, et suudaksime omaenda reageeringuid jälgida.

Ma arvan, et meie jaoks oleks täna kasulik analüüsida mõningaid vastuseid õpetajatelt. Ma kasutasin seda harjutust õpetajahariduse kursusel Uus-Meremaal.

Uus-Meremaal on peamine haridussüsteemi probleem see, et Euroopa taustaga uusmeremaalastel läheb koolis väga hästi, näiteks PISA testides on nad väga kõrgetel kohtadel. Ja ka mõnedel teistel etnilistel rühmadel läheb väga hästi, näiteks hiinlastel. Aga on 2 rühma, kes ei saa koolis hästi hakkama: maoorid ja need, kes tulevad Vaikse ookeani saartelt, mis asuvad Uus-Meremaa ja Austraalia vahel. Neil on palju probleeme koolist väljalangemisega ja koolist võõrandumisega.

Sellele, miks nad hästi hakkama ei saa, on erinevaid seletusi ja tuuakse ka rassilisi seoseid. Mõned inimesed ütlevad, et probleem on neis peredes, et nad ei ole ise haritud ja ei väärtusta haridust ja nii edasi. Mõned leiavad, et see on ühiskondlik probleem, sest Uus-Meremaa ühiskonnas on palju rassilist diskrimineerimist ja seetõttu on ka kool koht, kus lapsed diskrimineerimist kohtavad ja nad ei taha sellest osa saada. Teised leiavad, et probleem on õpetajatel, kes lastega kokku puutuvad, sest

nad ei mõista neid ega nende peresid ega teemasid, mida nad kooli toovad, sest nad on liiga erinevad ja see, mida kool neilt ootab, on väga erinev. Igatahes on see Uus-Meremaal väga terav teema ja inimesed püüavad tavaliselt süüdistada kedagi teist, mitte iseennast. Minu õpetajahariduse kursusel otsustasin õpilasi veidi provotseerida ja andsin neile teksti „Sa ei saa õpetada seda, mida sa ei tea. Valged õpetajad mitmekultuurilistes koolides.“ Sest õpetajad on Uus-Meremaa koolides enamasti valged, samas kui 20-30% õpilastest ei ole valged, nad on maoorid või Vaikse ookeani saarte lapsed.

Andsin neile niisiis selle teksti, mis on väga provokatiivne ja raputas nad läbi ja neile see muidugi üldse ei meeldinud. Palusin neil ükskõik millise oma reaktsiooni õppepäevikusse üles märkida. Kui nad olid vihased, siis pidid nad sellest vihast kirjutama. Me tegime seda mõnda aega, andsin neile veel provokatiivseid tekste ja nad hakkasid oma lugemispäevikuid pidama. Siis kasutasime Magolda mudelit, et nende oma päevikute sissekandeid analüüsida ja vaadelda, millises staadiumis nad on. Ma näitan teile mõningaid katkeid, mille omanikud lubasid mul neid kasutada ja me analüüsim neid Magolda mudelit kasutades. Ma palusin teie kursuse korraldajatel anda teile ka koopiad Magolda mudelist.

Nii et nad lugesid seda teksti, peatükki raamatust, mis esitas neile väljakutse ja siin on see, mida nad vastasid.

Esimene õpilane ütleb: „Ma olen valge ja ma ei ole rassist. Ma kohtlen kõiki sarnaselt ja mulle ei meeldi, kui inimesed vihjavad vastupidisele. Ma ei arva, et mina võiksin ükskõik millisel moel olla osa probleemi põhjusest. Ma arvan, et see lugemismaterjal püüab valgeid inimesi kõigis maailma probleemides süüdistada, samas kui tegelikult on valged inimesed aidanud meil saada nendeks, kes me täna oleme: me elame õiglaselt ja võrdses ühiskonnas ja seda tänu valgete inimeste tegudele. Igaüks peaks seda tunnustama. Ma ei kavatsegi selletõttu häbi tunda. Kui inimesed ei ole korralikku haridust saanud, siis on see nende, mitte minu probleem. Kui nad tahavad edukad olla, peavad nad aru saama, mis on õige ja mis vale ning aktsepteerima samu reegleid, mida kõik teisedki. Kõiki lapsi tuleb euroopalikul moel harida, sest see on ainus tee, mis viib nad eduni. Mind paneb muretsema, et niinimetatud „haritud“ inimesed, nagu selle teksti autorid, üritavad prügikasti visata süsteemi, mis on aastakümneid nii hästi toiminud.“

Nüüd võiksite soovi korral video vaatamises pausi teha, et arutleda, millisesse staadiumisse te selle õppepäeviku paigutaks.

Minu enda analüüsi kohaselt on see õppepäevik 1. staadiumis, sest ta jagab asju õigeteks ja valedeks ja seal on ka oma identiteedi projektsioon teistele, ehk et nii, nagu mina ennast näen, peaksid kõik nägema ja igaüks eksib, kes ei näe seda, mida mina. „Ma pole rassist“ ja igaüks, kes ütleb midagi muud, eksib. Seal esineb ka mõte, et meie kõik inimkonnana ja maailm tervikuna on progressiteel ning tema juba teab, mis see on ja et valged inimesed juhivad humaansust ja teised inimesed jäävad maha. See on väga levinud mõte, kui me räägime näiteks arengust, ja me nägime seda ka teises loengus: et esimene maailm juhib võistlust ja kolmas maailm on selles võistluses progressi, tehnoloogia, tsivilisatsiooni ja hariduse nimel kolmandal kohal. See on väga laialt levinud idee, mis tegelikult tekitab niisugusi hierarhiaid, et kes on parem ja kes on halvem, kes juhib progressi, kes on juhtpositsioonil, kes jääb maha, kes on abisaaja. See tekst näitlikustab seda mõtteviisi väga hästi.

Teine asi, mis selles tekstis on huvitav, on see, et süüdistatakse teisi inimesi: mina pole probleemi põhjustaja, teised inimesed on. Ma ei oska näha ennast ja seda, mida mina teen, osana probleemi

põhjusest ja ma klammerdun selle külge, sest kui ma seda ei tee, siis ma kaotan oma identiteedi, ma kaotan selle, kes ma olen.

Kui me mõtleme nüüd ühele õpilasele, kes on erinev, aga kes käitub väga hästi, siis ei pruugi sellel õpetajal lapsega mingeid probleeme tekkida, sest ta üritab lapsele „õigeid“ asju õpetada ja kui laps sellega lepib, siis ei pruugi neil olla omavahel probleeme. Probleem võib tekkida kodus, kui see laps hakkab vanematele vastu või tunneb, et vanemad eksivad või tunneb ise, et ta ei kuulu sinna. Aga õpetaja jaoks on sel juhul väga lihtne õpetada õiget või valet käitumisviisi.

Kui aga õpetaja kohtab mõnd teist värvi maisitõlvikut, teistsugust last, kes hakkab talle vastu, siis siit saab probleem alguse. Sest kui laps ei allu ja suhtes tekib probleeme, siis pole õpetajal ühtegi teist tööriista, et olukorda lahendada – kui ta on 1. staadiumis ja kui see on ainus staadium, kus ta oskab olla. Ta vaatab seda last ja mõtleb, et see on tõesti üks väga teistsugune laps, kes ei taha õpetaja tahtmisele alluda ning sellest kujuneb suur probleem. Ta võib siis kasutada stereotüüpe, lapsele probleemitekitava sildi külge kleepida ja sildistada kogu selle lapse tausta probleemiallikaks, ehkki tema ise ei ole suuteline nägema midagi muud. See on see, mida see mudel ütleb, et 1. staadium on tegelikult probleemne ja see on õpetaja enda jaoks probleem, see on tema enda vähene suutlikkus tulla toime õpetamisprotsessi keerukuse ja mitmekesisuse ja ebavõrdsusega.

Vaatame nüüd järgmist sissekannet. Tema ütleb: „Ma usun, et ma olen juba väga avatud inimene, sest mul on sõpru kõikide rasside esindajate seas ja ma saan nende kõigiga hästi läbi. Mind kasvatati inimeste vaatenurki ja arvamusi aktsepteerima. Kõik, keda ma tunnen, on samasugused nagu mina. Mina usun, et rassism on minevikuprobleem. Inimrass on saavutanud palju asju ja üks neist suurtest saavutustest on võrdsus ja kõikide rasside aktsepteerimine. Me oleme juba muutunud ja nende tekstide lugemine – mis ütlevad vastupidist ja ütlevad, et me peame muutuma, kui me juba oleme muutunud – ei ole suureks abiks. Me juba teame seda kõike. Miks me ei võiks tunnustada neid positiivseid asju, mida me oleme saavutanud? Miks me ei võiks minevikku unustada ja edasi liikuda?“

Nii et kui tahate nüüd loengus aruteluks pausi teha, siis see on hea aeg.

Minu enda interpretatsioon sellest (ja see on vaieldav) on, et see sissekanne on siiski staadiumis nr. 1 selle positiivse identiteedi tõttu. Ta ütleb, et ta on väga avatud inimene ja et seetõttu, et ta seda ütleb, ta ka on seda. Samuti ütleb ta, et teda kasvatati aktsepteerima teiste inimeste vaatenurki ning kõik teised on samasugused nagu tema, seega ta projitseerib iseenda ideid teistele. Ta ei kahtle: kui sa pole nagu mina, siis sa ei sobitu minu skeemi, ma ei tea, kuhu sind paigutada, seega ma lihtsalt ignoreerin sind. Ja ta pakub välja mõtte, et keskenduda tuleb tulevikule, sest minevikus on juhtunud midagi sellist, millega on raske toime tulla. See on mineviku vältimine, eitamine ja kõrvalekaldumine, mis iseloomustab hirmu tundmatu või erineva ees. Selle õpetaja hirmu põhjustab tõenäoliselt alateadlik hirm süüdistamise eest. Kui ma tunnistaksin rassismi, siis võidaks mind süüdistada, seega ma ei vali seda teed. See on kaitsemehhanism, mis laseb inimestel end jätkuvalt mugavalt tunda olukorras, milles nad on. Nii et taas, kui õpilane on erinev ja hakkab õpetajale vastu ja ei nõustu temaga, siis peab ta seda suureks probleemiks ja väga suureks väljakutseks. Tõenäoliselt, eriti kui 1. staadium on ainus, mida see õpetaja valdab, ei ole tal tööriistu, et edasi liikuda ja olukorda teise nurga alt näha.

Mul on siin veel üks sissekanne. See õpetaja ütleb: „Ma usun, et (erineva) naha all oleme me kõik sarnased, aga ma näen ka, et selle teksti autori arvates võib see olla varjatud rassism. See ajab mind

segadusse. Mulle meeldiks ennast positiivses valguses näha, aga see on raske, sest niisugused tekstid panevad mind alati teistmoodi mõtlema – nägema probleemi mõne teise nurga alt, millele ma varem ei olnud mõelnud. See on nii rahutukstegev. Ma soovin, et meile öeldaks, mida teha ja kuidas mõelda. Ma tahaksin, et sisserändajatest ja maooridest vanemad oleksid uhked, et ma nende laste ees seisan.“

Te võite siin soovi korral pausi teha.

Minu analüüsi kohaselt on see tekst 2. staadiumis segaduses olemise tõttu. Seal on elemente 1. ja 3. staadiumist, sest ta on nõus liikuma, aga siiski on seal soov, et talle öeldaks, mida teha ja kuidas mõelda ja rahutu enesetunne selles olukorras. Nii et sa hakkad nägema, et on olemas probleem, milles ka sul on oma osa ja et on olemas erinevad vaatenurgad, aga sa ei tea, mida teha. See olukord halvab su. Nii et kui väga probleemne laps esitab sellele õpetajale väljakutse, siis ta tõenäoliselt kas ei tee temast välja või püüab abi küsida, et selle olukorraga hakkama saada. Aga see ei ole abiküsimine tugeval moel, see on pigem abitu tunne: ma ei tea, mida teha, ma lähen küsin abi selle asemel, et otsustada, et hea küll, meil on vaja abi ja me lahendame selle koos, aga ma tunnen end tugevalt selles abiküsimise rollis.

Vaatame veel ühte: „Kui inimesed tahavad olla rassistid, siis laskem neil olla rassistid. See on nende kultuur ja me peaks sellest lugu pidama. Igaüks peaks saama end oma kultuuri piires mugavalt tunda. Meil ei ole õigust midagi kellelegi peale suruda.“

Kui soovite, võite nüüd pausi teha.

Minu analüüs sellest on, et see on huvitav. See on 3. staadium, sest see ütleb, et kõik on suhteline, isegi rassism. See on sel konkreetsel juhul rassismi suhtes väga ohtlik seisukoht, mida võtta, aga enamus õpetajaid, kes on 3. staadiumis, võtavad tegelikult täiesti vastupidise positsiooni. Nad ei taha olla rassistid, nii et nad lubavad kõike, nad aktsepteerivad kõike, nad õpetavad lastele, et on palju erinevaid tegutsemisviise. Nad tahavad, et lapsed tunneks ennast nende tunnis väga mugavalt, idee sellest, et igaüks peaks tundma end mugavalt, igaüks peaks klassis olles end hästi tundma. Ja see on tore, see on palju parem kui 1, kus on õige vaid minu toimimisviis, aga selles staadiumis on ka probleeme, sest taas, ma võin luua süsteemi, mis klassiruumis on väga mugav ja turvaline ja võin tunda end klassis tõeliselt armastatuna ja mugavalt, aga kui lapsed lähevad klassiruumist välja ühiskonda ja satuvad muudesse olukordadesse, siis ei ole ma võib-olla andnud neile kaasa oskusi, kuidas nendes teistes olukordades mitte hätta sattuda. Nii et ma ütleks, et see on väga hea alguspunkt, aga me peaksime selle suhtes ka kriitilised olema.

Järgmine sissekanne: „Ma olen alati arvanud, et olen väga avatud meelega, aga ma arvan, et mida enam ma sellele mõtlen, seda enam leian ma eelarvamusi, mida ma pean muutma! Kas minust saab parem õpetaja, kui ma end avan, isegi kui see muudab mind haavatavamaks? Võib-olla. Mul ei ole hetkel kõiki vastuseid, aga ma olen valmis edasi otsima. Võib-olla ei olegi nagunii kindlaid vastuseid olemas, võib-olla sõltuvad vastused olukorrast? Mida see teekond minu kui õpetaja jaoks tähendab, on see, et ma pean rohkem vastutama nende eelarvamuste eest, mis mul on ja selle eest, kuidas ma teisi kultuure näen. Õpetajaks saamine on esimene märk sellest, et oled inimene, kes tunneb rahulolu teisi õppimas nähes. Ma pean leidma selle rahulolu ka siis, kui ma näen iseennast õppimas.“

Võite teha hetkeks pausi.

Mina arvan selle kohta, et see liigub 4. staadiumi suunas ja seda olukorrapõhisuse tõttu. Õige vastuse otsimine on katkenud, ta saab aru, et ei ole olemas kuulikindlat metodoloogiat või tunnikava, mis igal pool toimiks või et ei ole olemas strateegiat, mis oleks turvaline ja toimiks igas kontekstis – ta peab seda kogu aeg ümber tegema ja see on rahutukstegev. See on naljakas, et see mõte, et me leiame selle püha graali, mis annab meile selle, mida me vajame, on meie kultuuris nii läbiv, vähemalt minu kultuuris, ja ma mõtlen sellest tihti samamoodi nagu ma mõtlen majapidamistööst. Ma taban end soovimas, et ma midagi lõpetaks, kui ma majapidamistöid teen. Kui ma neid teen, siis ma töötan ja töötan ja kõik, millest ma mõtlen, on see, et kui ma selle asja nüüd ära lõpetan, siis ma ei pea seda enam kunagi tegema. Mis on naeruväärne, sest loomulikult tuleb majapidamistöid iga päev teha või vähemalt igal nädalal. Aga see on osa meie soovist olla selles mugavas olukorras, kus me ei pea enam tööd tegema. Ja mida see õpetajaõpilane ütleb, on see, et ta on leppinud sellega, et see ei lõpe kunagi: ta peab alati ja kogu aeg asjadest mõtlema ja neid ümber mõtestama, sest olukord muutub ja ta peab ennast jälgima, kus ta selles protsessis on, et ta oleks võimeline avama rohkem võimalusi erinevateks suheteks. Ja sellise teekonna kaudu seda teha on palju raskem, aeganõudvam ja nõudlikum, aga ta ütleb ka, et see on rahuldustpakkuv, et sa hakkad seda nautima vaadates iseennast õppimas. Nii et kui sellele õpetajale esitab väljakutse üks keeruline laps, siis on ta võimeline peatuma ja mõtlema: kuidas mina sellele reageerin, miks ma sellele niimoodi reageerin, mis on minu taust? Miks teeb see laps seda praegu, mis siin toimub? Mis toimub lapsega täna, mis toimub klassiruumi kontekstis, mis toimub kodus, mida ma peaks teadma, et last toetada, et edasi liikuda ja et ma saaksin iseennast toetada, et liikuda edasi tagasitõrjuvalt reageeringult. Seega on see õpetaja palju paremas olukorras läbirääkimiste pidamiseks ja ta saab erinevatele võimalustele mõelda, et mida teha. Ta on ka väga erinevas lähteasendis, et töötada koos teiste inimestega, kes võiks teda toetada. Ta saab vanemate, õpetajate ja teiste lastega erineval moel töötada, et püüda läbi rääkida ja aru saada, mis toimub selle lapse elus, kes talle väljakutse esitab.

Mul on veel üks näide. See näide ütleb: „Mind on kasvatatud väga kinnises ja kaitstud keskkonnas, nii et ma tean, et mul saab olema väga raske mõningatest oma eelarvamustest loobuda. Ma olen aru saanud, et kultuuridevaheline õppimine ei tähenda teiste kultuuride kohta õppimist või poliitilist korrektsust, vaid see on iseenda muutmise teekond, kus ma avan ennast, et kuulata ja teistelt inimestelt õppida – isegi neilt, kellega ma ei nõustu. Meil kõigil on oma lugu ja põhjused, miks me mõtleme just nii nagu me mõtleme. Ma pean õppima alati küsima „miks?“. Ma mõistan, et ma olen olnud taipamatu ja pole kunagi mõelnud, et teised inimesed võiks mind näha domineeriva poolena. Ma arvan, et see on sarnane sellele, kui kuuled teiste maade inimesi rääkimas ja mõtled, et neil on „naljakas aktsent“, samas kui nemad tunnevad täpselt samamoodi, et nemad räägivad normaalselt ja sina oled see imelik. Mind paneb muretsema, et valgete domineerimine on siiani nii suur probleem ja et ma polnud sellest varem aru saanud. Ma olen hakanud mõistma, et selle kursuse põhimõtete elluviimine ei saa olema miski, mida inimesed niisama lihtsalt aktsepteerivad.“

Kas tahate teha pausi?

Minu jaoks on see veel üks näide liikumisest 4. staadiumi suunas, ehkki seal on ka asju, mille põhjal võiks sellele vastu vaielda. Ma arvan, et selles näites on huvitav arusaamine, et teised inimesed võivad sind näha väga teistmoodi kui sa ise ja neil võib olla õigus, teil kõigil võib olla õigus. Sellele, kuidas sa ennast näed, võib olla rohkem kui üks vastus ja see õpetajaõpilane ei tunne enam selle ees hirmu, samas kui 1. staadiumi õpetaja oleks väga vihane kellegi peale, kes ei nõustu sellega, kuidas ta ennast näeb. Ta ütleks, et jah, ma näen, et sinu vaatenurgast näed sina seda niimoodi ja isegi kui me ei

nõustu, ei tähenda see, et me ei võiks olla sõbrad. See tähendab, et ma pean küsima: „Miks, kuidas see nii on, et sina näed teistmoodi ja kuidas see nii on, et mina näen teisiti?“ Sellel on põhjus ja mõlemat poolt võib analüüsida ja algpõhjusti otsida. See õpetaja tunneb rohkem huvi selle vastu, et nendesse asjadesse süveneda. Ja jällegi oleks ta klassiruumis paremas olukorras, et proovida välja mõelda, miks asjad juhtuvad, jälgida klassiruumi ning kodu dünaamikat ja selle lapse elu suurema tähelepanuga, selleks et ta suudaks pakkuda paremaid toetusstrateegiaid.

Ma liigun nüüd edasi juhtumianalüüsidele. Ma arvasin, et siinkohal oleks kasulik mõelda neljale staadiumile kolme erineva klassiruumist pärineva juhtumianalüüsi valguses. Esimene on juhtumianalüüs, kus väga vihane õpetaja küsitseb last, kes on teistsugune. Ta võib olla etniliselt erinev või erivajadustega, aga õpetaja on väga vihane ja küsitseb seda erinevat last, kes on mingisse pahandusse sattunud. Laps vaatab maha ja ei vasta. Õpetaja tunneb, et kui laps ennast ei kaitse, on ta järelikult süüdi. Õpetaja kavatseb teda karistada.

Kui nüüd õpetaja reageerib või mõtleb vastavalt 1. staadiumile, siis mis juhtuks? Mis juhtuks, kui ta reageeriks 2. staadiumist lähtuvalt? Mis juhtuks, kui ta reageerib 3. ja 4. staadiumist lähtuvalt? Selline on harjutus, mille tahaksin teiega teha. Kui tahate, võite videos pausi teha. Kui ei, siis ma räägin lihtsalt edasi.

Taas, mina leian, et kui õpetaja reageerib vastavalt 1. staadiumile, siis ta lihtsalt karistab õpilast. Ta usub, et tema tõlgendus lapse käitumisest on õige ja lihtsalt karistab teda, ta isegi ei mõtle selle üle järele. 2. staadiumis võib ta mõelda, et hea küll, siin võib ka midagi muud toimuda, aga ma ei tea, mida teha. Kui ma karistan, siis tunnen end pärastpoole süüdi, sest asi võis olla milleski muus. Ma püüan lapsega rääkida, aga laps ei vasta, nii et ma ei tea, mida teha. Võib-olla ma lihtsalt hoiatan teda ja ignoreerin pahandust ja ignoreerin ka järgmist sellist käitumist, sest sellega on liiga raske toime tulla. Või ma võin küsida abi, saata lapse kellegi juurde, kes probleemiga tegeleks. See on tüüpiline 2. staadiumi reageering. 3. staadiumis võiks ta hakata küsima erinevaid küsimusi, näiteks et miks see laps seda teeb, mida see võiks tähendada? Võib-olla tähendab tema kultuuris või kodus või tema peas, et kui ta mulle silma vaatab, siis ta ei austa mind. Võib-olla ei taha ta minuga rääkida, sest meil on tekkinud suhtlemistakistus. Võib-olla ta ei usalda mind enam. Võib-olla võtab ta enda peale süü millegi eest, mida keegi teine tegi ja ta ei saa sellele teisele lapsele vastu hakata, kes ta sellesse olukorda pani. 3. staadiumis olev õpetaja suudaks püüda mõista mehhanisme, mis panid lapse tegema seda, mida ta tegi. Ta suudaks ka peatuda ja endalt küsida, et miks ta on nii vihane ja kas on olemas põhjus nii vihane olemiseks ja ta suudaks minna tagasi ja aru saada, miks see vahejuhtum on ta niimoodi tundma pannud. Ta suudaks ka näha, et võib-olla on ta vihane vastavalt oma kultuurile, sest see, mida ta lapselt ootab, on väga erinev sellest, mida laps teeb ja see häirib teda. Ja ta suudaks selle reaktsiooni peatada. 4. staadium oleks huvitav, sest kui õpetaja tabab end vihastamast, siis ta teaks, et ta on hoopis 1. staadiumis ja ta ütleks, et nii, see on minu tausta tõttu. Ma asetan lapsele igasuguseid ootusi ja ma olen seetõttu vihane. Ja viha lahtuks või ta ei olekski sellises olukorras vihane. Kui suhtlemine ei õnnestu, siis mõtleks õpetaja juba nii, et hea küll, milliseid muid kommunikatsioonimeetodeid ma saaksin kasutada, et see laps suudaks rääkida sellest, mis juhtus. Sest 4. staadiumis oleks õpetaja väga huvitatud sellest, kuidas kaasata laps koos endaga sellesse protsessi, et aru saada nii sellest, mis on selle olukorra põhjustanud kui ka sellest, mis juhtus varem ja mis on selle tagajärjed.

Nii et kogu tähelepanu keskpunkt liigub õpetaja jaoks karistamiselt vastastikusele mõistmisele: õpetaja jaoks olukorra ja tema enda reaktsiooni mõistmisele ja võimaluste nägemisele, kuidas seda last toetada; lapse jaoks mõistmisele, mis juhtus, kuidas me saame selle sõnadesse panna, mis on juhtunu tagajärjed ja kuidas me saame kokku leppida, et see ei korduks ja seda kõike niimoodi, et me mõlemad tunneme end selle protsessi käigus väärikalt. Nii et me saaks edasi liikuda oskustega, mida me saame ka ühiskonnas kasutada.

Vaatame teist juhtumianalüüsi. Õpetaja korraldab politseiniku koolikülastuse, et ta lastega räägiks. Mõned poisid hakkavad omavahel rääkima ja näivad väga vihased. Õpetaja küsib, milles on asi ja üks poiss vastab: „Meile ei meeldi politsei.“ Kui tahate, võite nüüd videos pausi teha ja arutada, missugused oleks õpetaja reageeringud 1.-4. staadiumis.

Mulle tundub, et 1. staadiumi õpetaja ütleks, et politsei on hea ja nad kaitsevad meid, jääge vait ja kuulake politseinikku, teil ei ole õigus. 2. staadiumi õpetaja ei teaks, mida teha. Politseinik on kohal, ta juba tuleb, poisid ütlevad, et ta ei meeldi neile, see on olukord, mis tekitab dilemma, et mida nüüd teha, kas jätame kohtumise ära? Või viime poisid välja ja teeme nendega midagi muud? Sest sa kardad, et poisid esitavad politseile väljakutse ja see tekitab olukorra, mida sa ei oska lahendada. Või sa küsiks abi. 3. staadiumi õpetaja küsiks poistelt, et miks teile politsei ei meeldi? Uurime, mis teievaheline suhe on ja ehk saame rääkida politseinikuga ja arutada neid teemasid, mille üle poisid muretsevad ja kuulata teistsugust, politseipoolset vaatenurka. 4. staadiumis õpetaja tõenäoliselt juba teaks, et poiste murel on põhjus. Ta juba tunneks lapsi paremini. Ta teaks, et kui politseinik tuleb, siis konkreetse põhjusega, ta oleks juba politseinikuga kokku leppinud, et ta reageeriks olukorrale, mis neil klassis on.

Ma osalesin kunagi klassiprojektis, kus 30% klassi lastest olid peredest, kus üks vanematest oli vanglas. Oli väga huvitav vaadata ja toetada õpetajat, kes selle klassi ees seisis, kellel oli väga hea suhe peredega. Ta oli rohkem nagu sugulane kui õpetaja. Ta teadis, et kui kodudes arreteerimised või politseiga kokkupuuted toimusid, siis mõned poisid reageerisid sellele klassis silmatorkava käitumisega. Need lapsed olid näinud asju, mida lapsed tavaliselt ei näe. Need olid maoori lapsed. Ta töötas koos politseiga, eriti maooridest politseinikega niimoodi, et ta tõi kooli erinevate arusaamadega ja erinevate vaadetega inimesi, et nad püüaks luua lastega teistsuguse suhte, et lapsed näeksid politseinikke teistsuguses olukorras kui kodus vanemaid arreteerimas, et lapsed mõistaks, et politseinike hulgas on erinevaid inimesi ja osa neist on väga tundlikud. Seda üritas tema 4. staadiumis, püüdes töötada probleemidega, mis tema vaatenurgast olid ühiskonna poolt nendele lastele tekitatud ja luua lastele teistsuguseid võimalusi tulevikuks.

Viimane juhtumianalüüs on lapsevanemate koosolekust. Koosolekul julgustab õpetaja kõiki sisserännanud vanemaid rääkima kodus lastega uue elukohamaa keelt. Kolm perekondadest ütlevad, et nad ei saa seda teha, sest nad soovivad, et nende lapsed oleks kakskeelsed. Võite teha nüüd videos pausi.

Minu vastus oleks, et 1. staadiumi õpetaja ütleks, et kui te tahate rääkida oma keelt, siis te tegelikult ei aita oma lapsi. Me tahame, et te aitaks meid koolis ja lapsed peavad rääkima inglise, eesti või mis iganes keelt paremini ja kui te räägite kodus oma keelt, siis see ei ole hea. Tema vaade oleks, et kodune keel ja kakskeelsus on kehvem. 2. staadiumi õpetaja ei teaks, mida teha, sest perekondade soovid erinevad kooi soovidest ja mida sellises olukorras teha? Ta oleks segaduses, küsiks abi või ignoreeriks probleemi ja ütleks, et tehke mida ise tahate. 3. staadiumi õpetaja teaks, et see on

oluline, et laps säilitaks oma koduse keele ja lood ja samas on oluline, et laps õpiks ka inglise või muud standardkeelt, mida koolis räägitakse, nii et tema julgustaks tõenäoliselt vanemaid kodus oma keeles rääkima ja lapsi koolis rääkima inglise või nende enda keeles. 1. staadiumi õpetaja keelaks lastel koolis nende oma keele rääkimise ja see on kahjuks väga tavaline. 4. staadiumi õpetaja oleks huvitav, ma olen õpetajaid näinud väga huvitavalt seda olukorda lahendamas. Õpetaja on näiteks öelnud, et muidugi rääkige kodus oma keelt, aga mõnede ülesannete puhul võiksite rääkida koolikeelt. Ja samamoodi koolis: õpetaja, kellega ma koos töötasin, kutsus vanemad kooli ja palus neil lastele oma keelt veidi õpetada ja see muutis mõtte mitmekeelsusest väga põnevaks ja toredaks. Ja samas palus ta neil lastega suheldes mõningaid asju standardkeeles teha, et näidata, et kui sa valdad rohkem kui ühte keelt, siis see on tegelikult väga lahe ja seda vanemate ja iseenda eeskujul näidata. Ta õppis ise ära mõned sõnad lapse koduses keeles, ta õpetas ja palus vanematel seda lastele õpetada, aga ta palus vanematel mõningaid asju ka standardkeeles õpetada. Mõned vanemad ei osanud standardkeelt väga hästi, nii et ta palus siis lastel vanematele standardkeelt õpetada, samal ajal kui vanemad õpetasid lastele muid asju. See põlvkondadevaheline suhtlemine oli selles klassis, mida ma vaatlesin, väga huvitav. Asja põhiidee oli mitmekeelsuse põhimõtet toetada ja näidata, mis on sobiv erinevates olukordades. See õpetaja töötas ka kogu kooliga, et kool tervitaks ja hindaks mitmekeelsust. Ta pidi paluma ka teisi õpetajaid, et nad lõpetaksid lastel koolis oma keeles rääkimise keelamise ja ta tekitas väga huvitava atmosfääri, kus kodust keelt väärtustati tõeliselt, teise keele rääkimist väärtustati ja ka standardkeeles rääkimist väärtustati.

Ma loodan, et see loeng aitab teil näha, et sellel, kuidas me teadmisi mõistame – kui läheme Magolda juurde tagasi – sel on suur mõju võimalustele, mis meil üksteisega suhtlemiseks on. Ma arvan, et see mudel on piiratud, aga küllalt hea näitamaks selle tagajärgi, kui jäädakse kinni vaid ühte maailmanägemisse ja ei kasutata teistsuguste nägemisviiside mitmekesisust ja keerukust.

Ma loodan, et see oli kasulik teie töö kontekstis. Tänan teid.